

SAĞLIK POLİTİKALARI

D E R S K İ T A B I

PROF. DR. HASAN HÜSEYİN YILDIRIM

SAĞLIK POLİTİKALARI D E R S K İ T A B I

PROF. DR. HASAN HÜSEYİN YILDIRIM

Telif Hakkı © 2026 ABSAM Yayınları | SPM Kitap & Yazar

Tüm hakları saklıdır. Eserlerimiz hiçbir şekilde basılı ve/veya elektronik ortamda çoğaltılamaz, paylaşamaz ve transfer edilemez. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur. Tüm maddi ve manevi haklarımız saklıdır.

ABSAM Yayıncı Sertifika No: 40138

1. Baskı: Ağustos 2026, Ankara

SAYDEK | Sağlık Yönetimi Ders Kitapları Serisi-1

ISBN: 978-605-73267-9-9

Baskı: Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

Zübeyde Hanım Mah. Sedef Cad. No: 1, İskitler, Altındağ/Ankara

Matbaa Sertifika No: 47538 | Tel: 0 312 341 38 08 | E-mail: goktugofset@gmail.com

Atıf

Yıldırım HH. (2026). Sağlık Politikaları Ders Kitabı. 1. Baskı, SPM Kitap, Ankara.

ABSAM Yayınları | SPM Kitap

Meşrutiyet Mah. Konur Sok. No: 38/13, Çankaya/ANKARA

www.absamyayinlari.com | info@absamyayinlari.com

www.spmkitap.com | www.tnmkitap.com

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Hasan Hüseyin YILDIRIM

Malatya doğumlu olan Hasan Hüseyin Yıldırım, Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulundan 1996 yılında dönem birincisi olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Sağlık İdaresi Yüksekokulunda araştırma görevlisi olarak akademik hayata başlamıştır. Yüksek lisans ve doktora derecelerini Hacettepe Üniversitesi Sağlık Yönetimi Anabilim Dalından alan Yıldırım, burslu olarak LSE Sağlık Araştırma Merkezi'nde (Londra) Ziyaretçi Araştırmacı (2005-2006) olarak bulunmuştur. Yıldırım, Temmuz 2017'ye kadar Hacettepe Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

2018'den beri Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümünde (Ankara) öğretim üyesi olan Yıldırım, geçmişte akademik hayatı yanında, bürokrasinin çeşitli kademelerinde (örneğin TÜSEB Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü kurucu başkanlığı gibi; 2017-2023) görev yapmıştır.

Sağlık politikaları konusunda uzmanlaşan Yıldırım'ın çalışmaları; sağlık, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemi ile ilgili politika, yönetim ve ekonomi konularına odaklanmaktadır. Yıldırım, son dönemdeki araştırmalarını genelde İslam, Sağlık ve Tıp Araştırmaları, özelde ise Tıbb-ı Nebevi üzerine yoğunlaştırmış bulunmaktadır. Bu anlamda; İslam, Sağlık ve Tıp Araştırmaları (İSSAR) ve Tıbb-ı Nebevi Merkezi'ni (TNM) online olarak kurmuş (www.tibbinebevimerkezi.com) ve "İslam, Sağlık ve Tıp Araştırmaları Serisini & Tıbb-ı Nebevi Külliyyatını (www.tnm-kitap.com) yayın hayatına kazandırmıştır.

Ek olarak Yıldırım, Tevhidi/İslami düşünce sistemine dayalı olarak edindiği ilmi birikimini, Allah'ın (cc) rızasını gözeterek başkalarıyla da paylaşmak adına, "kalbe düşen damlalar" mottosuyla seminerler/sohbetler/söyleşiler düzenlemektedir. Bunlar için herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

Ayrıntılar için: www.bio.site/hhy

SPM | SAĞLIK POLİTİKALARI MERKEZİ

Sağlık Politikaları Merkezi (SPM); sağlık, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemlerinin başta politika, yönetim ve ekonomi boyutları olmak üzere, ilgili diğer alanlarda danışmanlık, araştırma, eğitim ve yayın faaliyetlerini holistik ve entegre bir şekilde gerçekleştirmek suretiyle Ar-Ge'ye dayalı yenilikçi, özgün, yaratıcı ve kullanılabilir bilgi üretmekte ve yaymaktadır.

Bu bağlamda, SAYDEK | Sağlık Yönetimi Ders Kitapları serisi kapsamında *"Sağlık yönetiminin kitabı yeniden yazılıyor!"* mottosu ile çıktığımız bu yolda, yetkin akademisyenler tarafından kaleme alınan kitaplar ile sağlık yönetimi alanının özgün ve (b)ilimsel kitap ihtiyacının bütüncül ve entegre bir şekilde karşılanması hedeflenmektedir.

Yayınlanmış Bazı Çalışmalar

- Yıldırım HH. (2026). Sağlık Politikaları Ders Kitabı, 1. Baskı, SPM Kitap, Ankara.
- Yıldırım HH ve Yıldırım T. (2025). Sağlık Politikaları: Kuram ve Uygulama, 2. Baskı, SPM Kitap, Ankara.
- Yıldırım HH. (2025). Sağlık Politikası Yazıları, 2. Baskı, SPM Kitap, Ankara.
- Yıldırım HH ve Yıldırım T. (ed). (2025). Sağlık ve Toplum: Sağlık Sosyolojisine Farklı Bir Bakış, 1. Baskı, SPM Kitap, Ankara.
- Yıldırım HH. (2025). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Sağlık Politikaları, 2. Baskı, SPM Kitap, Ankara.
- Yıldırım HH ve Kambur ES. (2025). Geleceğin Sağlık Teknolojileri ve Sağlık Politikaları. 2. Baskı, SPM Kitap, Ankara.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABC/VEN	Always, Better, Control/Vital, Essential, or Non-Essential Analysis
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEP	Acil Eylem Planı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AK PARTİ	Adalet ve Kalkınma Partisi
as	Aleyhisselam
ASOS	Acil Sağlık Otomasyonu Sistemi
Bağ-Kur	Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BDS	Batı Düşünce Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BÖH	Bebek Ölüm Hızı
CC	Celle Celaluhu
COVID-19	CORonaVirus Disease 19
DALY	Disability Adjusted Life Years
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DSR 2000	Dünya Sağlık Raporu 2000
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
eHEALS	eHealth Literacy Scale
EHMA	European Health Management Association
et al.	et alia/et alii/and others
EVIPNet	Evidence-informed Policy Network
GAVI	Global Alliance for Vaccines and Immunization
GETAT	Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	Gayri Safı Yurt İçi Hasıla
HIV-AIDS	Human Immunodeficiency Virus-Acquired Immune Deficiency Syndrome
HLS-EU	Health Literacy Survey Europe
HSPA	Health System Performance Assessment
HTA	Health Technology Assessment
Hız.	Hazreti
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
İL-SAP	İl Sağlık ve Acil Durum Planı

IMF	International Monetary Fund
İsDP	Islamic Development Bank
İDE	İslam Düşünce Enstitüsü
İDS	İslami Düşünce Sistemi
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İBBS-1	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması - 1
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
IHR	International Health Regulations
IMF	International Monetary Fund
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehditler
KETEM	Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KÖİ	Kamu Özel İşbirliği
KSAPBUD	Küresel Sağlık Politikalarının Belirlenmesi, Uygulanması ve Değerlendirilmesi
MCDA	Multi-Criteria Decision Analysis
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
NHS	National Health System
NICE	National Institute for Health and Care Excellence
n.d.	not dated
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OTS	Organization of Turkic States
PBMA	Programme Budgeting and Marginal Analysis
PHSSR	Partnership for Health System Sustainability and Resilience
PİY	Psikolojik İlk Yardım
QALY	Quality Adjusted Life Years
ra	radıyallāhu anı
REALM	Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine
SADES	Sağlık ve Sağlık Turizmi Destek Hizmetleri A.Ş.
SAP	Sağlık ve Acil Durum Planı
SAPBUD	Sağlık Politikalarının Belirlenmesi, Uygulanması ve Değerlendirilmesi
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome
sav	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SAYDEK	Sağlık Yönetimi Ders Kitapları Serisi
SB	Sağlık Bakanlığı
SBÜ	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
SDP	Sağlıkta Dönüşüm Programı
SGDs	Sustainable Development Goals
SGGM	Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü

SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SGPK	Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu
SPB	Sağlık Politikalarının Belirlenmesi
SPD	Sağlık Politikalarının Değerlendirilmesi
SPM	Sağlık Politikaları Merkezi
SPU	Sağlık Politikalarının Uygulanması
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SSPD	Sağlık Sistemi Performans Değerlendirme
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	tarih yok
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDİ	Türk Devletleri Teşkilatı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TNE	Tıbb-ı Nebevi Enstitüsü
TNK	Tıbb-ı Nebevi Külliyesi
TNM	Tıbb-ı Nebevi Merkezi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOFHLA	Test of Functional Health Literacy in Adults
TR	Türkiye
TR-SOYA	Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Araştırması
TSOY-32	Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği-32
TTB	Türk Tabipleri Birliği
TTO	Teknoloji Transfer Ofisi
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜSEB	Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
TÜSPE	Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü
UK	United Kingdom
UMKE	Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi
UNICEF	United Nations Children's Fund
UN	United Nations
USHAŞ	Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş.
vb	ve benzeri
vd	ve diğerleri
VZA	Veri Zarflama Analizi
WHO	World Health Organization
YKY	Yeni Kamu Yönetimi
yy	Yüzyıl
%	Yüzde
3D	Three-dimensional

İÇİNDEKİLER

YAZARLAR HAKKINDA	iii
Prof. Dr. Hasan Hüseyin YILDIRIM	iii
SPM SAĞLIK POLİTİKALARI MERKEZİ	v
KISALTMALAR	vii
SUNUŞ	1
BÖLÜM 1	
HAYAT KAVRAMI, DÜŞÜNCE SİSTEMLERİ VE ANLAYIŞLARI	3
1.1. Giriş	3
1.2. Hayat Kavramı	3
1.3. Düşünce Sistemleri	6
1.3.1. İslami Düşünce Sistemi	7
1.3.2. Batı Düşünce Sistemi	9
1.4. Düşünce Sistemlerinin Temel Anlayışları	9
1.4.1. Varlık Anlayışı	10
1.4.2. Bilgi Anlayışı	13
1.4.3. Değer Anlayışı	15
1.4.4. Medeniyet Anlayışı	16
1.5. Kaynakça	18
Önerilen Okuma Kaynakları	18
Kendimizi Sınayalım	19
BÖLÜM 2	
DÜŞÜNCE SİSTEMLERİ, SAĞLIK VE SAĞLIK POLİTİKALARI	21
2.1. Giriş	21
2.2. Düşünce Sistemlerine Göre Sağlık ve Sağlık Politikaları	23
2.2.1. Batı Düşünce Sistemine Dayalı Sağlık Anlayışı ve Sağlık Politikaları	23
2.2.1.1. BDS'ye Göre Tanımlar	24
2.2.1.2. BDS'ye Göre Sağlıkın Boyutları, Belirleyicileri ve Sağlık Belirleyicilerinin Göreceli Rollerini	25
2.2.2. İslami Düşünce Sistemine Dayalı Sağlık Anlayışı ve Sağlık Politikaları	30
2.2.2.1. İDS'ye Göre Tanımlar	32

2.2.2.2. İDS'ye Göre Sağlığın Boyutları ve Belirleyicileri.....	34
2.5. Kaynakça.....	37
Önerilen Okuma Kaynakları	38
Kendimizi Sınayalım	39

BÖLÜM 3

SAĞLIKTA PİYASA BAŞARISIZLIKLARI VE DEVLET MÜDAHALESİ41

3.1. Giriş.....	41
3.2. Sağlıkta Piyasa Başarısızlıkları ve Devlet Müdahalesi	41
3.2.1. Sağlıkta Piyasa Başarısızlıkları	43
3.2.1.1 Bilgi Asimetrisi	43
3.2.1.2. Dışsallıklar ve Kamu Malları.....	51
3.2.1.3. Rekabet ve Piyasaya Giriş-Çıkış Serbestisi	54
3.2.1.4. Ölçek Ekonomisi ve Tekelcilik.....	55
3.2.2. Sağlıkta Devlet Müdahalesi: Neden ve Nasıl?.....	56
3.2.2.1. Mal ve Hizmet Üretici/Sunucu Olarak Devlet.....	57
3.2.2.2. Piyasaları Düzenleyici Olarak Devlet.....	57
3.2.2.3. Finansör Olarak Devlet.....	57
3.3. Kaynakça.....	58
Önerilen Okuma Kaynakları	60
Kendimizi Sınayalım	60

BÖLÜM 4

SAĞLIK EKOSİSTEMİ VE SAĞLIK POLİTİKALARI61

4.1. Giriş.....	61
4.2. Kavramsal Arka Plan: Sağlık Sistemlerinden Sağlık Ekosistemine Kavramsal Dönüşüm.....	62
4.2.1. Sağlık Ekosistemi Yaklaşımının Ortaya Çıkışı	63
4.2.2. Sağlık Politikalarının Evrimi.....	64
4.2.3. Sağlık Yönetişiminin Yükselişi	65
4.2.4. Karmaşık Uyarlanabilir Sistemler Yaklaşımı.....	65
4.3. Bütünleşik Sağlık Ekosistemi Yönetişim Modeli: Kuramsal Yapı ve Katmanların Analizi.....	66
4.3.1. BSEYM Felsefi ve Kuramsal Temelleri.....	67
4.3.2. BSEYM'nin Altı Katmanlı Yapısı.....	67
4.3.2.1. Katman 1: Dışsal Makro Çevre	68
4.3.2.2. Katman 2: Sağlık Ekosistemi - Meta Sistem	69
4.3.2.3. Katman 3: Sağlık Yönetişi ve Politika Katmanı	70
4.3.2.4. Katman 4: Operasyonel Katman - Sağlık Hizmetleri ve	

Uygulamaları	71
4.3.2.5. Katman 5: Öğrenme ve İnovasyon Katmanı	71
4.3.2.6. Katman 6: Sonuç Katmanı: Çok Boyutlu Çıktılar ve Etkiler.....	72
4.4. Kaynakça	73
Önerilen Okuma Kaynakları	73
Kendimizi Sınayalım	73

BÖLÜM 5

SAĞLIK POLİTİKALARININ BELİRLENMESİ, UYGULANMASI VE DENETLENMESİ.....

5.1. Giriş.....	75
5.2. Sağlık Politikalarının Belirlenmesi, Uygulanması ve Denetlenmesi: Tanımlar ve Kavramsal Bir Çerçeve	75
5.2.1. Sağlık Politikalarında İçerik.....	76
5.2.2. Sağlık Politikalarında Ortam	77
5.2.3. Sağlık Politikalarında Süreç.....	78
5.2.4. Sağlık Politikalarında Aktörler	80
5.2.4.1. Aktörler Kimler?	81
5.2.4.2. Güç Kaynakları ve Teorileri	86
5.2.5. Sağlık Politikalarında İlahi Müdahale	95
5.3. Sağlık Politikalarının Belirlenmesi, Uygulanması ve Denetlenmesi Teorileri.....	96
5.3.1. Rasyonel Teori.....	97
5.3.2. İnkrementalist Teori.....	99
5.3.3. Karmaşık Gözlem Teorisi.....	100
5.3.4. Easton'un Sistem Teorisi.....	100
5.3.5. Sağlık Politikaları Analizi Teorisi	101
5.3.6. Politika Döngüsü Teorisi.....	102
5.4. Kaynakça.....	103
Önerilen Okuma Kaynakları	105
Kendimizi Sınayalım	105

BÖLÜM 6

SAĞLIK HİZMETLERİNDE İHTİYAÇ VE TALEP

6.1. Giriş.....	107
6.2. Sağlık Hizmetlerinde İhtiyaç ve Talep Kavramları: Tanımlar ve İlişkiler	107
6.3. Sağlık Hizmetlerinde İhtiyaç.....	113
6.3.1. Sağlık Hizmetlerinde İhtiyaç Türleri.....	113

6.3.1.1. Normatif İhtiyaç	113
6.3.1.2. Hissedilen İhtiyaç	113
6.3.1.3. İfade Edilen (Karşılanmayan) İhtiyaç	114
6.3.1.4. Karşılaştırmalı İhtiyaç	114
6.3.2. Sağlık Hizmetlerinde İhtiyaç Belirleme Nedenleri	114
6.3.3. Sağlık Hizmetlerinde İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları	115
6.3.3.1. Epidemiyolojik Yaklaşım	115
6.3.3.2. Toplum Araştırması Yaklaşımı	116
6.3.3.3. Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı Yaklaşımı/Tedavi Olanların Oranı Yaklaşımı	116
6.3.3.4. Sağlık Göstergeleri Yaklaşımı	116
6.3.3.5. Sosyal Göstergeler Yaklaşımı	116
6.3.3.6. Toplum Forumu Yaklaşımı	116
6.4. Sağlık Hizmetleri Talebi	117
6.4.1. Sağlık Hizmetleri Talebini Etkileyen Faktörler	117
6.4.1.1. Gelirin Talep Üzerindeki Etkisi	117
6.4.1.2. Fiyatın Talep Üzerindeki Etkisi	117
6.4.1.3. Sigortanın Talep Üzerindeki Etkisi	118
6.4.1.4. Zamanın Talep Üzerindeki Etkisi	119
6.4.2. Sağlık Hizmetlerini Kim Talep Ediyor?	119
6.4.2.1. Grossman'ın Yatırım Modeli	120
6.4.2.2. Hasta-Dr İlişkisi Modeli	120
6.5. Kaynakça	121
Önerilen Okuma Kaynakları	122
Kendimizi Sınayalım	122

BÖLÜM 7

SAĞLIK HİZMETLERİNDE ÖNCELİK BELİRLEME VE KAYNAK

TAHSİSİ	123
7.1. Giriş	123
7.2. Sağlık Hizmetlerinde Öncelik Belirleme	123
7.2.1. Öncelik Belirleme Mekanizmaları	124
7.2.2. Öncelik Belirleme Yöntemleri	126
7.2.3. Öncelik Belirlemede Zorluklar	127
7.2.4. Sağlık Hizmetlerinde Öncelik Belirlemede Taraflar: Öncelikleri Kim Belirliyor?	128
7.2.5. Sağlık Hizmetlerinde Öncelik Belirleme Pratikleri	129
7.2.5.1. Türkiye Örneği	129
7.2.5.2 Oregon Örneği	130

7.2.5.3. Hollanda Örneği	131
7.3. Sağlık Hizmetlerinde Kaynak Tahsisi	132
7.3.1. Kaynak Tahsisinin Önemi	133
7.3.1.1. Bakım Kalitesinde İyileşme.....	133
7.3.1.2. Geliştirilmiş Finansal Performans	133
7.3.1.3. Yetenek Yönetimi ve Elde Tutma.....	133
7.3.1.4. Stratejik Planlama ve Büyüme.....	133
7.3.2. Kaynak Tahsisinin Zorlukları	133
7.3.2.1. Yeterli Kaynak Bulunmaması.....	133
7.3.2.2. Verimsiz Kaynak Kullanımı	133
7.3.2.3. Zayıf Takip ve Planlama.....	134
7.3.2.4. Etik/Ahlaki Kararların Alınmasında Yaşanan Güçlük.....	134
7.3.3. Kaynak Tahsisi Kararlarını Etkileyen Faktörler	134
7.3.3.1. Toplum Sağlığı İhtiyaçları.....	134
7.3.3.2. Bütçe Kısıtlamaları.....	134
7.3.3.3. Düzenlemeler ve Uyumluluk.....	134
7.3.3.4. Teknolojik Gelişmeler	134
7.3.4. Kaynak Tahsisine İlişkin Pratikler	134
7.3.4.1. Personeli Hasta Sayısına Göre Görevlendirmek	135
7.3.4.2. Kritik Tıbbi Malzemeleri Yönetmek	135
7.3.4.3. Uzmanlık Gerektiren Tedaviler İçin Bütçe	135
7.3.4.4. Krizler Sırasında Kaynakları Yeniden Tahsis Etmek	135
7.3.4.5. Taşra Sağlık Tesislerine Destek Vermek	135
7.3.4.6. Halk Sağlığı Kampanyalarında Aşılarla Öncelik Verilmelidir ...	135
7.3.5. Kaynakların Tahsis Edilme Biçimini İyileştirebilecek Çerçeveler	135
7.3.5.1. Maliyet-Fayda Analizi	135
7.3.5.2. Öncelik Belirleme Çerçeveleri	136
7.3.5.3. Hakkaniyet Odaklı Çerçeveler	136
7.3.6. Kaynak Tahsisini İyileştiren Yazılım ve Araçlar	136
7.3.6.1. Tahmine Dayalı Analiz	136
7.3.6.2. Tedarik Zinciri Yönetim Yazılımı	136
7.3.6.3. İşgücü Yönetim Sistemleri	137
7.3.6.4. Yapay Zeka ve Otomasyon	137
7.3.6.5. Elektronik Sağlık Kayıtları	137
7.4. Kaynakça	137
Önerilen Okuma Kaynakları	139
Kendimizi Sınayalım	139

BÖLÜM 8

SAĞLIK OKURYAZARLIĞI POLİTİKALARI141

8.1. Giriş.....	141
8.2. Tüketici Yanlılığı, Hastaların Güçlendirilmesi, Sağlığın Geliştirilmesi ve Sağlık Okuryazarlığı.....	141
8.2.1. Sağlık Hizmetlerinde Tüketici Yanlılığı.....	142
8.2.2. Hastaların Güçlendirilmesi	142
8.2.3. Sağlığın Geliştirilmesi	143
8.2.2. Sağlık Okuryazarlığı	143
8.2.2.1. Sağlık Okuryazarlığı Modelleri ve Yaklaşımları: Tarihsel Bir Bakış	144
8.2.2.2. Sağlık Okuryazarlığının Boyutları.....	147
8.2.2.3. Sağlık Okuryazarlığının Belirleyicileri	149
8.2.2.4. Sağlık Okuryazarlığının Ölçülmesi.....	150
8.2.2.5. Sağlık Okuryazarlığının Etkileri.....	151
8.3. Sağlık Okuryazarlığı: Türkiye'de Durum Nedir?.....	153
8.4. Kaynakça.....	157
Önerilen Okuma Kaynakları	159
Kendimizi Sınayalım	159

BÖLÜM 9

YAŞLILARA YÖNELİK SAĞLIK POLİTİKALARI: YAŞAMA YILLAR, YILLARA YAŞAM KATMAK161

9.1. Giriş.....	161
9.2. Mevcut Demografik Durum ve Nüfusun Yaşlanma Eğilimi: Nüfuslar Neden Yaşlanıyor?	163
9.2.1. Doğurganlık Hızlarının Düşmesi	163
9.2.2. Yaşam Beklentisinin Artması	165
9.3. Yaşlılara Yönelik Sağlık Politikaları.....	166
9.3.1. Nüfusun Yaş Yapısını Değiştirmeye Yönelik Politikalar.....	167
9.3.1.1. Doğurganlık Hızını Artırmaya Yönelik Politikalar	167
9.3.1.2. İşgücü İthalatı Politikaları.....	168
9.3.2. Nüfusun Yaşlanma Eğiliminin Sonuçlarına Yönelik Politikalar ..	168
9.3.2.1. Nüfusun Sağlıklı ve Aktif Bir Şekilde Yaşlanmasını Sağlayabilmeye Dönük Politikalar	168
9.3.2.2. Nüfusun Yaşlanmasının Beraberinde Getirdiği Zorlukların Üstesinden Gelebilmeye Dönük Politikalar.....	169
9.4. Son Söz Yerine: Yaşama Yıllar, Yıllara Yaşam Katmak	170
9.5. Kaynakça.....	170

Önerilen Okuma Kaynakları	171
Kendimizi Sınavalım	171

BÖLÜM 10

SAĞLIK REFORMLARI	173
10.1. Giriş.....	173
10.2. Sağlık Reformları Kavramı.....	173
10.3. Sağlık Reformlarının Amaçları.....	173
10.4. Sağlık Reformlarının Nedenleri	174
10.4.1. Artan Maliyetler.....	175
10.4.2. Artan Beklentiler.....	175
10.4.3. Teknolojik Gelişmeler	176
10.4.4. Olağanüstü Durumlar	176
10.4.5. Ortaya Çıkan Yeni İhtiyaçlar	176
10.4.6. Politik Baskılar.....	176
10.4.7. Sağlık Sisteminden Duyulan Memnuniyetsizlikler	177
10.5. Sağlık Reformlarının Pratik Adımları	177
10.6. Sağlık Reformlarının Bileşenleri.....	177
10.6.1. Finansman	181
10.6.2. Ödeme	181
10.6.3. Örgütlenme/Organizasyon.....	182
10.6.4. Düzenleme	184
10.6.5. Davranış	185
10.7. Sağlık Reformlarının Değerlendirilmesi.....	187
10.8. Gelecekteki Sağlık Reformları	189
10.9. Kaynakça	189
Önerilen Okuma Kaynakları	191
Kendimizi Sınavalım	191

BÖLÜM 11

OLAĞANÜSTÜ DURUMLARDA SAĞLIK POLİTİKALARI, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, ESNEKLİK VE DAYANIKLILIK	193
11.1. Giriş.....	193
11.2. Olağanüstü Durumlarda Sağlık Politikaları.....	194
11.2.1. Olağanüstü Durumlarda Medikal Kurtarma ve Acil Sağlık Hizmetleri	195
11.2.2. Olağanüstü Durumlarda Tıbbi Lojistik ve Tedarik Zinciri Hizmetleri	197
11.2.3. Olağanüstü Durumlarda Sağlık Hizmetleri Yönetimi.....	198

11.2.4. Olağanüstü Durumlarda Psikososyal Destek Hizmetleri.....	199
11.2.5. Olağanüstü Durumlarda Halk Sağlığı Hizmetleri	200
11.2.6. Olağanüstü Durumlarda Sağlık Hizmetlerinde Gönüllülük	201
11.2.7. Olağanüstü Durumlarda Manevi Hizmetler	202
11.2.8. Olağanüstü Durumlarda Dezavantajlı Gruplar	203
11.2.9. Olağanüstü Durumlarda Uzuv Kayıpları ve Rehabilitasyon Hizmetleri.....	204
11.2.10. Olağanüstü Durumlarda Sağlık Finansmanı	205
11.3. Olağanüstü Durumlarda Sağlık Sistemlerinde Sürdürülebilirlik, Esneklik ve Dayanıklılık	206
11.3.1. Liderlik ve Yönetişim	209
11.3.2. Hizmet Sunumu	209
11.3.3. Sağlık İnsan Kaynakları	209
11.3.4. Medikal Ürünler ve Teknolojiler	210
11.3.5. Sağlık Bilgi Sistemleri	210
11.3.6. Finansman Sistemi	210
11.4. Kaynakça.....	211
Önerilen Okuma Kaynakları	213
Kendimizi Sınayalım	213

BÖLÜM 12

SAĞLIK SİSTEMLERİNDE PERFORMANS YÖNETİMİ

12.1. Giriş	215
12.2. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetimi: Kavramsal Bir Çerçeve.....	215
12.2.1. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetimi Kavramı	217
12.2.1.1. Performans Yönetiminin Tanımı.....	217
12.2.1.2. Performans Yönetiminin Amaçları	217
12.2.1.3. Performans Yönetiminin Temel İlkeleri	218
12.2.1.4. Performans Yönetiminin Faydaları	218
12.2.1.5. Performans Yönetiminin Zorlukları	218
12.2.2. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetimi Süreci	219
12.2.2.1. Stratejik Hedeflerin Belirlenmesi	219
12.2.2.2. Performans Göstergelerinin Belirlenmesi.....	219
12.2.2.3. Performansın Ölçülmesi	220
12.2.2.4. Performansın Değerlendirilmesi	221
12.2.2.5. Geri Bildirim ve Sürekli İyileştirme.....	222
12.2.3. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetiminin Boyutları	223

12.2.3.1. Etkililik.....	223
12.2.3.2. Verimlilik	223
12.2.3.3. Kalite ve Hasta Güvenliği.....	224
12.2.3.4. Erişilebilirlik	224
12.2.3.5. Hakkaniyet	224
12.2.3.6. Beklentilerin Karşılanması	224
12.2.3.7. Sürdürülebilirlik	224
12.2.4. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetimi Modelleri.....	224
12.2.4.1. DSÖ Sağlık Sistemi Performans Çerçevesi.....	225
12.2.4.2. OECD Sağlık Sistemi Performans Çerçevesi	225
12.2.4.3. Donabedian'ın Yapı-Süreç-Sonuç Modeli	225
12.2.4.4. Dengeli Karne Modeli.....	226
12.3. Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetimi, Ölçümü ve Değerlendirilmesi Çalışmaları	226
12.3.1. Dünya Sağlık Raporu 2000	228
12.4. Sonuç Yerine: Sağlık Politikaları Açısından Performans Değerlendirmenin Önemi	233
12.5. Kaynakça	233
Önerilen Okuma Kaynakları	235
Kendimizi Sınayalım	236

BÖLÜM 13

KÜRESEL SAĞLIK POLİTİKALARI VE SAĞLIK DİPLOMASİSİ	237
13.1. Giriş	237
13.2. Küreselleşme ve Küresel Diplomasi Kavramları.....	237
13.3. Küresel Sağlık Politikaları	238
13.3.1. Neden Küresel Sağlık Politikaları?	239
13.3.2. Küresel Sağlık Politikalarının Belirlenmesi, Uygulanması ve Denetimi.....	241
13.3.3. Küresel Sağlık Politikalarında Aktörler	241
13.3.3.1. Devletler.....	242
13.3.3.2. Uluslararası Kuruluşlar.....	242
13.3.3.3. Uluslararası Kuruluşlar	243
13.3.3.4. Sivil Toplum Kuruluşları	243
13.3.3.5. Firmalar/Şirketler	243
13.4. Küresel Sağlık Diplomasisi	243
13.5. Kaynakça	245
Önerilen Okuma Kaynakları	247
Kendimizi Sınayalım	247

BÖLÜM 14

TÜRKİYE SAĞLIK SİSTEMİ,POLİTİKALARI VE REFORMLARI 249

14.1. Giriş..... 249

14.2. Türkiye'nin Dönemsel Sağlık Politikaları ve Reformları: Tarihsel Bir Perspektif..... 249

14.2.1. 1920-2002 Dönemi.....250

14.2.1.1. 1920-1960 Dönemi 250

14.2.1.2. 1961-1980 Dönemi 251

14.2.1.3. 1981-2002 Dönemi 252

14.2.2. 2003-2026 Dönemi: Ak Parti'li Yıllarda Sağlık Politikaları ve Reformları.....254

14.2.2.1. Sağlıkta Dönüşüm Programı..... 255

14.2.2.2. Avrupa Birliği Adaylık Süreci ve Sağlık Politikaları..... 257

14.2.2.3. Türk Devletleri Teşkilatı ve Sağlık Politikaları..... 258

14.2.2.4. Türkiye Küresel Sağlık Diplomasisi Politikaları..... 260

14.2.2.5. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Sağlık Politikaları... 261

14.2.2.6. Olağanüstü Durumlar ve Sağlık Politikaları 262

14.2.2.7. Sağlıkta Beyaz Reform..... 262

14.2.2.8. Sağlıklı Türkiye Yüzyılı: Koruyan, Geliştiren ve Üreten Sağlık.... 263

14.2.2.9. Sağlık Turizmi..... 264

14.2.2.10. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp..... 265

14.2.2.11. Şehir Hastaneleri..... 265

14.3. Türkiye Sağlık Sisteminin Yapı(sal) Bileşenleri ve Çıktıları 266

14.3.1. Sevk ve İdare: Yönetim, Düzenleme ve Örgütlenme266

14.3.2. Hizmet Sunumu 269

14.3.3. Sağlık Finansmanı 269

14.3.4. Sağlık Hizmetlerinde Finansal Kaynak Tahsisi ve Ödeme Yöntemleri 270

14.3.5. Sağlık İnsan Gücü 271

14.3.6. Ar-Ge, İnovasyon ve Teknoloji..... 271

14.3.7. Gelecekteki Sağlık Reformları..... 272

14.4. Yeniden Büyük Türkiye'nin İnşası İçin Stratejik Sağlık Politikası Önerileri..... 272

14.5. Kaynakça..... 278

Önerilen Okuma Kaynakları 280

Kendimizi Sınayalım 281

ÖNERİLEN DİJİTAL KAYNAKLAR..... 283

TABLolar

Tablo 2.1.	Sağlık Belirleyicilerinin Sağlık Sonuçlarına Olan Göreceli Katkıları	28
Tablo 7.1.	Öncelik Belirleme Düzeyleri ve Boyutları	125
Tablo 7.2.	İç ve Dış Önceliklendirme Arasındaki Farklar	125
Tablo 7.3.	Öncelik Belirleme Düzeyleri	126
Tablo 10.1.	Sağlık hizmetlerinin Sunumunda Kamu ve Özel Sektör Alternatifleri.....	183
Tablo 10.2.	Bireyin Davranışını Değiştirmek için Yaklaşımlar	186
Tablo 13.1.	Küreselleşme ile Küresel Diplomasi Karşılaştırması.....	238

ŞEKİLLER

Şekil 1.1.	Hayatın Anlamları	4
Şekil 1.2.	Hayat/Yaşam Biçimleri/Türleri	5
Şekil 1.3.	Düşünce Sistemleri ve Anlayışları	7
Şekil 1.4.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi Varlık Anlayışı Karşılaştırması	11
Şekil 1.5.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi İnsan Varlık Anlayışı Karşılaştırması	12
Şekil 1.6.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi Sebepler Anlayışı Karşılaştırması	12
Şekil 1.7.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi Bilgi Araçları Karşılaştırması	14
Şekil 1.8.	Tevhidi Anlayışa Göre (Bilimlerin Sınıflandırılması).....	15
Şekil 1.9.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi Değerler Karşılaştırması	16
Şekil 1.10.	İslami Düşünce Sistemi ve Batı Düşünce Sistemi Medeniyet Anlayışları Karşılaştırması.....	17
Şekil 2.1.	Düşünce Sistemleri ve Sağlık Politikaları İlişkisi.....	22
Şekil 2.2.	Düşünce Sistemlerine Göre Sağlık, Hastalık ve Tıp Anlayışları.....	23
Şekil 2.3.	BDS'ye Göre Sağlığın Belirleyicileri.....	27
Şekil 2.4.	Sağlık Harcamalarının Sağlık Belirleyicilerine Göre Dağılımı.....	29
Şekil 2.5.	Sağlık Politikalarının ve/veya Sağlık Sistemlerinin Varlık Sebepleri.....	31
Şekil 2.6.	Tevhidi Anlayışa Göre Hastalıkların Sınıflandırılması.....	33

Şekil 2.7.	Tevhidi Anlayışa Göre Sağlığın Korunması/Geliştirilmesi ve Şifa Araçları.....	34
Şekil 2.8.	Tevhidi Anlayışa Göre Sağlığın Boyutları ve Belirleyicileri.....	36
Şekil 3.1.	Tam Rekabet Piyasası Koşulları, Piyasa Başarısızlıkları ve Devlet Müdahalesi.....	42
Şekil 4.1.	BSEYM'nin Altı Katmanlı Yapısı.....	68
Şekil 5.1.	SAPBUD İçin Kavramsal Bir Çerçeve	76
Şekil 5.2.	Sağlık Politikalarında Ortam Bileşenleri	77
Şekil 5.3.	Sağlık Politikalarında Süreç Bileşenleri.....	79
Şekil 5.4.	Sağlık Politikasında Aktörler	81
Şekil 5.5.	Sağlık Politikasında Güç Kaynakları.....	88
Şekil 5.6.	Sağlık Politikasında Güç Teorileri.....	89
Şekil 5.7.	SAPBUD Teorileri.....	97
Şekil 5.8.	Rasyonel Karar Verme Modeli.....	98
Şekil 5.9.	Sağlık Politikası Yapım Süreci: David Easton Modeli	101
Şekil 5.10.	Sağlık Politikası Analiz Çerçevesi	101
Şekil 5.11.	Sağlık Politikası Çemberi Modeli	102
Şekil 6.1.	İstek, İhtiyaç ve Talep İlişkisi.....	109
Şekil 6.2.	Sağlıkta İhtiyaç, Arz ve Talep İlişkileri.....	110
Şekil 6.3.	Sağlık İhtiyaçlarında Buzdağı Modeli.....	111
Şekil 6.4.	İhtiyaç Türleri.....	113
Şekil 6.5.	İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları.....	115
Şekil 6.6.	Sağlık Hizmetleri Talebini Etkileyen Faktörler.....	117
Şekil 7.1.	Hollanda Sosyal Güvenlik Sisteminin Öncelik Belirleme Modeli: Dunning Komitesi'nin Sağlık Hizmetleri için Dört "Eleme Kriteri"	132
Şekil 9.1.	Yaşlılığa/Yaşlılara Yönelik Sağlık Politikaları.....	167
Şekil 10.1.	Sağlık Reformlarının Amaçları.....	174
Şekil 10.2.	Sağlık Reformlarının Nedenleri.....	175
Şekil 10.3.	Sağlık Reformu Sürecinde Sekiz Pratik Adım	177
Şekil 10.4.	Reform Bileşenleri ve Sağlık Sistemleri Performans Hedefleri....	178
Şekil 10.5.	Sağlık Politikası Analizi İçin Bir Çerçeve.....	188
Şekil 10.6.	Sağlık Reformu İçin Uygulamalı Politika Analizi Yöntemi.....	188
Şekil 11.1.	Olağanüstü Durumlar	194
Şekil 11.2.	Olağanüstü Durumlarda Sağlık Politikaları.....	195
Şekil 12.1.	Sağlık Sistemlerinde Performans Yönetiminde Kavramsal Bir Çerçeve.....	216
Şekil 13.1.	Küresel Sağlık Diplomasisi.....	245
Şekil 14.1.	Türkiye'nin Dönemsel Sağlık Politikaları ve Reformları	250
Şekil 14.2.	Yeniden Büyük Türkiye'nin İnşası İçin Stratejik Sağlık Politikası Önerileri	273

GRAFİKLER

Grafik 9.1. Türkiye Nüfusu ve Nüfus Projeksiyonu	163
Grafik 9.2. Türkiye Doğum Sayısı ve Doğurganlık Hızı	164
Grafik 9.3. Türkiye Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (Yıl).....	166

SUNUŞ

Euzü Billahi Mineşşeytanirracim

Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahi Rabbil Alemin

*Vessalatü Vesselamü Ala Rasüline Muhammedin Ve Ala Alihi Ve Sahbihi Ecmain
Rabbışrahli sadri ve yessirli emri. Vahlul ukdeten min lisani yekahu kavli (Rabbim
göğsümü-sadrimı- genişlet. İşimi kolaylaştır. Dilimdeki düğümü de çöz ki dediğimi
anlasınlar) (Taha Suresi 25-28).*

*Rabbi yessir ve la tuassir Rabbi temmim bil hayr (Rabbim kolaylaştır, zorlaştırma.
Rabbim işimi hayırla tamam et).*

Sağlık Politikaları Merkezi (SPM); sağlık, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemlerinin başta politika, yönetim ve ekonomi boyutları olmak üzere, ilgili diğer alanlarda danışmanlık, araştırma, eğitim ve yayın faaliyetlerini entegre bir şekilde gerçekleştirmek suretiyle Ar-Ge'ye dayalı yenilikçi, özgün, yaratıcı ve kullanılabilir bilgi üretmekte ve de yaymaktadır.

SPM olarak; birbirinden değerli, Tevhidi, bütüncül, entegre ve bir-birini tamamlar nitelikte özgün ve bilimsel eserlerden oluşan kitaplarımızı yayın hayatına kazandırarak, siz değerli okuyucularımızın hizmetine ve istifadesine sunmaktan büyük bir mutluluk duymaktayız. Yüce Allah'a (cc) ne kadar şükretsek azdır.

Bu bağlamda, SAYDEK | Sağlık Yönetimi Ders Kitapları serisi kapsamında "*Sağlık yönetiminin kitabı yeniden yazılıyor!*" mottosu ile çıktığımız bu yolda, alanında yetkin akademisyenler tarafından kaleme alınan kitaplar ile sağlık yönetimi alanının özgün ve (bilimsel) kitap ihtiyacının bütüncül ve entegre bir şekilde karşılanması hedeflenmektedir.

Serimizin bu kitabı yazarımız Prof. Dr. Hasan Hüseyin Yıldırım tarafından kaleme alınmış olup, "*Sağlık Politikaları Ders Kitabı*" adını taşımaktadır.

Kitaplarımızın vücuda gelmesinde başta editörler ve yazarlar olmak üzere, bir çok kulun çabası ve katkısı olmuştur, kendilerine teşekkür ediyoruz, Yüce Allah (cc) hepsinden razı olsun. Ve doğal olarak tabi ki kullar birer sebeptir ve vesiledir, müsebbib ise Yüce Allah'tır (cc). Rabbimiz (cc) dilemeseydi ve de öldürmeseydi, bu çalışmaların zerresini dahi gerçekleştiremezdik. Yüce Allah'a (cc) ne kadar şükret-

sek azdır.

Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, editörler ve/veya yayınevi sorumluluk kabul etmez.

Kitaplarımızın ilgilenen herkes için fayda sağlaması temennisi ile...

Gayret bizden, tevfik Allah'tan (cc).

Prof. Dr. Hasan Hüseyin YILDIRIM

SPM | Sağlık Politikaları Merkezi

1. Baskı, Ağustos 2026, Ankara

www.spmkitap.com